

ALEXANDRU GEORGE – CONFESSIONS AGAINST ME

Carmen-Elena Florea

PhD, Bucharest

Abstract. "Confessions against Me", a book written by Alexandru George, was published in 2000, at Albatros Publishing House, in Bucharest. The title is challenging, as it represents the recognition the author gives to his own social and spiritual condition, something he used to hide from the public, his whole life. Trying not to offend his readers and fans, George chose an indirect way of self exposition, using interviews or different confessions he was already known for, along the years, situations that lead to interesting debates or analytical discussions. Some of the titles in the Contents speak for themselves: "A Dialogue with Alexandru George", "The Day I Discovered the Need to Write", "The Other World and My World", "Still, a Confession", "The Man and the Shadow I-II".

Keywords: Alexandru George, confession, interview, dialogue, analysis.

Alexandru George este tipul scriitorului complet și, poate tocmai de aceea, experimental. În 82 de ani de viață (1930-2012) și în cei 42 dedicați publicării scrierilor sale (debutează editorial în 1970), a demonstrat că este un bun romancier, un incisiv pamfletar, un jurnalist destoinic și, nu în ultimul rând, un exigent, uneori chiar revendicativ critic literar. În anul 2000, de când începe să simtă din ce în ce mai greu apropiata trecere în mileniul al III-lea, publică la Editura Albatros, *Confesiuni împotriva*. Sunt 215 pagini care ar putea fi considerate un respiro, dar care se dovedesc a fi un răspuns sobru și documentat, adus uneori sinelui creator, iar alteori venit ca un drept la replică ori o acceptare a unui interviu. Rămân 11 abordări cu titluri incitante, dintre acestea, reținându-ne atenția, prin diversitate și ineditul perspectivei alese de către autor, următoarele: *Totuși o confesiune, Adevăruri și numai adevăruri, Omul și umbra I-II, Dialog cu Alexandru George, Ziua când mi-am descoperit nevoia de a scrie, Lumea cealaltă și lumea mea*.

Cum se justifică titlul ales? „Nu-mi plac confesiunile... Am scris unele, mai pe îndelete decât aș fi bănuț în clipa în care am început să dau textele mele de mărturisiri revistei și cititorilor mei în *Vatra*... Am făcut divulgări, uneori destul de indiscrete, dar numai din cariera mea de scriitor, cu întâmplări din exercițiul publicistic mai ales...”¹ Paradoxal, lui Alexandru George îi plăcea să dea interviuri. Se simțea recunoscut de breasla publicistică, aștepta chiar o confirmare constantă din partea confrăților, căuta avid părerea publicului necunoscut. Părea că descoperea întâmplător oameni, în circumstanțe nespecifice, care discutau despre operele sale și pe care, cel mai probabil, le evaluau pozitiv. Deși toată viața a detestat autoexpunerea, riscând să fie considerat retras, ciudat deseori, nu avea plăcere mai mare decât să-și încredințeze opera cititorului și criticului avizat și să își imagineze că este apreciat și bine înțeles de aceștia. Secvențe din viața de familie ori din cea sentimentală pot fi descoperite în romanele sale de referință – *Seara târziu și Oameni și umbre...*, dar numai ceea ce consideră scriitorul că poate fi împărtășit, în limitele bunului simț și, mai mult, al pudicului absolut. De altfel, așa-zisele sale spovedanii, realizate oarecum prin constrângere – întrebări incomode din interviuri, nu sunt imprevizibile: fiecare cititor poate compara unele repere autobiografice publicate (aproape cu titlu obligatoriu) cu alte repere asemănătoare din câteva

¹Alexandru George, *Confesiuni împotriva*, capitolul *Adevăruri și numai adevăruri*, pag. 163-168, Editura Albatros, București, 2000.

romane. Alexandru George a dat vina, mai târziu, pe regim, acesta l-ar fi împiedicat să evite și autocenzura. Adevărul (și numai adevărul) poate să țină de felul său de a fi sau chiar de o frustrare și o dezamăgire care l-au urmărit toată viața, perfecționismul său devenindu-i cel mai aprig dușman.

Dacă ar fi să-l privim drept un „mare singuratic” – deși i-ar fi displicut orice asociere cu cel care părea să-l privească de sus, Marin Preda – i-am înțelege apropierea de Tudor Arghezi și de Camil Petrescu. Cei doi interbelici l-au impresionat, probabil, prin spiritul rebel, care a condus, la fiecare, la o independență ilustră, pe care numai valoarea autentică o putea susține. Notăm alegerile drept modele personale și acceptăm dorința scriitorului de a se apropia de aceștia – în primul rând prin studiul individual al operei lor, iar apoi prin studiile critice pe care le-a scris, cele care au o rară calitate - de a fi deopotrivă corecte, obiective și omagiale. Au existat și unele coincidențe care l-au apropiat de cei doi: a debutat târziu, precum Arghezi; și-a păstrat drumul drept și sigur în viața scriitoricească, fără a ține prea mult cont de părerea celor din jur; a căutat toată viața modelul cuplului ideal, mai bine zis, al femeii ideale, precum Camil Petrescu, dar nu și-a sacrificat eroii, ci le-a asigurat o iluzorie salvare – clădirea vieții și fără femei. Este ceea ce citim printre rânduri în capitolul *Adevăruri și numai adevăruri*, dar și în majoritatea scrierilor sale.

Până în anul 2000, când publică acest „respiro”, *Confesiuni împotriva*, Alexandru George scrisese mult și cam... tot. Se înregistrează 22 de titluri editate – romane, proză scurtă, eseuri politice și critică literară, 13 traduceri ale unor opere universale reprezentative și de șase ori se impune ca îngrijitor al unor importante ediții românești. Marile scrieri le realizează până la Revoluție. La 70 de ani, scriitorul simte acut pragul timpului, pentru că anticipează faptul că nu va mai fi la fel de activ cum ne obișnuise: „încheindu-mi socotelile literare în preajma împlinirii a șapte decenii”²... În mileniul al III-lea are prilejul de a reedita lucrări mari, unele cenzurate în anii '80 ai secolului al XX-lea, dar munca aceasta este una extraordinară și, dincolo de îndeplinirea unor dorințe personale arzătoare, se ajunge, practic, la noi opere, dacă ne gândim numai la *Oameni și umbre, glasuri, tăceri* – așa cum s-a întâmplat și cu monumentul lui Marin Preda, *Cel mai iubit dintre pământeni*. Pentru cititorii săi va rămâne, probabil, de neînțeles cum a reușit George să scrie mai bine în anii cenzurii comuniste, mai corect, ceaușiste, când, după Revoluție, nu și-a ascuns spiritul liberal. Mai mult decât atât, ne îngăduim să privim parcursul său și prin raportare la anii copilăriei mic-burgheze ori la cei ai tinereții zbuciumate – când, mai ales din motive politice, a fost înlăturat din facultate. *Seara târziu* este un alt roman de referință, pe care scriitorul l-a republicat în anii postrevoluționari, și cu sprijinul prietenului și colegului de direcție literară (Școala de la Târgoviște), Costache Olăreanu. Sunt foarte mulți cititori care consideră această carte cea mai bună a lui Alexandru George, strict subiectiv, pentru că transpare din interiorul ei, viguros, spiritul individual. Deși autorul a recunoscut acest lucru – „Romanul acesta... se constituie pe baza unor consemnări... strict autobiografice, deci trăite de mine...”³, lectura surprinde deseori, iar jocul ficțiunii își impune regulile. Altfel spus, se pleacă de la episoade reale ori verosimile, dar intuim multe intervenții, schimbări, care corespund dorințelor neîndeplinite ale celui care a trăit acea viață împărțită paginii. Scriitorul admite că „și-a confundat existența într-o carte”, ceea ce explică duioasa mistificare a unor episoade, evenimente personale. Cei care trăiesc într-o solitudine nedorită, pur și simplu oferită de viață, fără alternative pe termen lung, își iau libertatea de a-și dedubla existența oficial, prin intermediul scrierilor. Se știe că volumul *Seara târziu* a fost publicat în 1987 (și reeditat 11 ani mai târziu), dar însemnările personale, care au stat la baza sa, datau din cea mai frumoasă perioadă a vieții, din anii 1957-1959. Alexandru George s-a folosit de caietele sale din

²Ibidem.

³Ibidem

tinerețe, jurnale neprețuite, care preluau modelele din *Patul lui Procust*⁴, situație deloc surprinzătoare, dacă ne gândim la modelul camilpetrescian pe care și l-a asumat întreaga viață. Uimește însă faptul că, după foarte mulți ani – în 2000, când publică aceste *confesiuni*, el deplânge inițiativa juvenilă de a încerca să expună în scris *adevărul și numai adevărul*: „programul meu estetic, din însăși clipa în care s-a înfiripat, la începutul anilor '50 și pe care crezusem că l-aș face să coincidă cu cel etic, bazat pe o ecuație tipic camilpetresciană, adică pe trăire personală, sinceritate și deci autenticitate, se dovedise prea repede un eșec”⁵.

Le-a fost permanent recunoscător criticilor care au avut studii laudative, opinii favorabile, iar dintre ei îl amintește pe Alex Ștefănescu, cu atât mai mult, cu cât acesta nu a avut de la bun început sau nu în mod constant o părere fermă, consolidată – a demonstrat, în timp, că a urmărit opera lui Alexandru George, modul în care a crescut valoric ori și-a demonstrat diversitatea creatoare. Nu au fost puțini însă cei care l-au aruncat prea ușor într-o nemerită umbră sau care, și mai grav, i-au privit cu superficialitate opera, dar nu s-au sfiit să o înfiereze. Scriitorul se simte inconfortabil să fie numit de cineva „Prințul Mășkin” și jignit să fie considerat „enfant terrible” al criticii românești, de către Gheorghe Grigurcu. Cu siguranță, George a înțeles că studiile sale sunt infantile și că numai o ironie tăioasă a făcut ca termenul să apară în limba franceză, cea pe care el o stăpânea atât de bine și demonstra acest lucru prin traducerile excelente pe care le realiza pentru edituri. E greu să decidem dacă a judecat corect, dat fiind că Grigurcu este o autoritate incontestabilă în materie și nu se joacă deloc cu vreun cuvânt folosit. Este foarte posibil ca titulatura aceasta să nu fi fost altceva decât o referire la faptul că George era la începutul carierei de critic literar, pentru că, practic, nu interesa pe nimeni faptul că avea deja 40 de ani când debuta.

Titlul romanului preferat, *Oameni și umbre, glasuri, tăceri*, i-a inspirat și articolul *Omul și umbra*. „Omul” este George Alexandru Georgescu, iar „umbra” este scriitorul care se ascunde în spatele pseudonimului literar, Alexandru George. Este interesant să descoperim momente de slăbiciune, să spunem, dar să și profităm de ele, în astfel de situații când scriitorul încearcă să vorbească despre sine, să explice geneza unor opere sau să se disculpe, cine știe de ce, de data aceasta fără teamă, învinovățind regimul comunist care i-ar fi pus prea multe piedici. „Nu mă mai privesc de mult în oglindă, sau o fac în grabă, pentru a mă controla, pentru a mă verifica, urmărind altceva decât o fizionomie de care sunt prea sătul... Nu-mi place să pozez.”⁶ Și cu toate acestea, oglinda i-a fost cel mai aproape tovarăș în viață, pentru că acolo se redescoperea, își amintea cine este și ce scop are, fără a emite pretenții. El și oglinda, zi de zi, permanent, deși încearcă să ne convingă, în pofida părerii unanime din epocă, de faptul că a fost un tip sociabil, petrecăreț, cu mulți prieteni... Încercarea aceasta nu trebuie sfidată, pentru că este o autocaracterizare, din care înțelegem că și-ar fi dorit poate să fie astfel privit de oameni. Din contră, alții ar susține că, realmente, aceasta era convingerea sa, raportată la exigențe (bine) cunoscute. În oglindă se prefigurează și un alter-ego, unul care privește către un cadru îndepărtat, având câte un profil recognoscibil de maestru. Modele pentru Alexandru George. L-am numit anterior pe Camil Petrescu și vine rândul lui Tudor Arghezi. Știm că i-a dedicat cartea de debut, în critică literară, din 1970, *Marele Alpha*, dar mai avem în vedere și de câte ori a scris despre viața și opera părintelui *Cuvintelor potrivite*.⁷ Dacă nu s-a identificat cu el, din bun simț și eleganță, cu siguranță l-a căutat permanent, s-a raportat la activitatea sa și nu l-a reținut nimic în a se compara cu el, din anumite puncte de vedere – cele care l-ar fi destabilizat moral, dar pe care Arghezi nu a dat doi bani, ignorând răul omenesc și croindu-și curajos propriul drum: „Am scris totuși literatură de sertar, într-o

⁴Romanul lui Camil Petrescu

⁵Alexandru George, *Confesiuni împotriva*, capitolul *Adevăruri și numai adevăruri*, pag. 167, Editura Albatros, București, 2000.

⁶Idem, capitolul *Omul și umbra*, pag. 169-176.

⁷Volumul de debut al lui Tudor Arghezi.

mare încordare a voinței și cu sentimentul că e cel mai bun lucru pe care-l am de făcut... Debutasem cu texte vechi, într-un mod destul de senzațional, reprezentând nu mai puțin de patru cărți, de oarecare volum și varietate...”⁸

Un alt reper îl constituie unele cărți care păstrează parfumul interbelic, acea perioadă în care scriitorul a fost mai fericit, în copilărie. Dacă nu și-ar fi pierdut tatăl, când avea numai șase ani, puteam vorbi de cea mai luminoasă perioadă a vieții sale. Din alte scrieri – proza scurtă – transpar secvențe autobiografice care amintesc de vacanțele petrecute cu mama sa la Pucioasa ori la mare. Încet-încet prefigurăm un „tablou de familie”⁹, care ne amintește, ca stil și ca atmosferă, de *Cronica de familie*.¹⁰ Cea mai bună dovadă o reprezintă înseși cuvintele autorului: „Cartea mea evocă, în fundal, o lume dispărută azi și nesocotită, deși scopul acestei scrieri nu a fost în niciun caz ideea de document autentic sau măcar de mărturie obiectivă; lumea de acolo mi-a dat mie viață și îmi trasează mie conturul pe care nu-l mai caut în oglinzi, cât ar fi ele de fidele.”¹¹ Dedublarea de care vorbeam mai devreme, când reconstruiam un mit al oglinzii, se va dovedi obositoare pentru scriitor, care își va descoperi vulnerabilități și expuneri nedorite și care nu va conțeni să se confeseze, de fapt, să încredințeze paginii ceea ce ar vrea să creadă ori să afle marele public despre sine, omul și artistul.

În 1997, în cadrul unei activități organizate la Biblioteca Județeană din Târgoviște, Dâmbovița, Ion Ghilimescu îi ia un interviu lui Alexandru George, iar acesta îl va include în volumul *Confesiuni împotriva*, cu titlul *Dialog cu Alexandru George*. Alegerea se dovedește a fi una inspirată, deoarece este un prilej pentru cititor de a mai citi printre rânduri și de a-l mai radiografa pe Alexandru George. Ca orice reporter ad-hoc, și dl. Ghilimescu are tendința să se intereseze mai mult de soarta omului – într-o manieră diplomată, ce-i drept -, decât de cea a scriitorului ori a criticului, ceea ce, în mod vădit, îl determină pe cel din urmă să mai deturneze atenția primordială. O remarcă de început – „...ați afirmat de mai multe ori că nu ați avut o vocație literară precoce...”¹² – este un nesperat prilej pentru noi de a afla că perioada de formare a viitorului scriitor a fost puternic influențată de pasiunea pentru desen, declarându-se chiar „pictor” în copilărie, și că numai slăbirea vederii l-a făcut să se reorienteze, ulterior, spre literatură. De pictură era îndrăgostit și un alt confrate, Radu Petrescu, cel care s-a înconjurat toată viața de opere de artă excepționale și care s-a bucurat să le transmită harul aceasta și copiilor săi. Ne vorbește apoi despre pasiunea pentru muzică, cea care l-ar fi salvat spiritual în anii terorii staliniste și este fericit să remarce afini în persoana altor reprezentanți ai Școlii de la Târgoviște – Tudor Țopa și Mircea Horia Simionescu. Noi descoperim o mască, pentru că este imposibil ca vocația pentru literatură să nu fi existat cel puțin din adolescență. Faptul că a schimbat școli și orașe – București, Târgoviște sau poate pentru că anii războiului i-au distras atenția de la studiul literaturii ar putea constitui explicații pentru neîncrederea pe care o afișează, care nu ține loc de modestie. Deducem, așa cum știm din scrierile sale și la fel cum plusează și dl. Ghilimescu în interviu, că adevărata școală, realizată în manieră autodidactă, a realizat-o la Biblioteca Academiei, unde a avut șansa – spunem noi – să fi fost angajat o perioadă – până când a fost capabil să trăiască numai din scris. Dator permanentei preocupări de a face comparații, reamintește că bibliotecari au fost și Radu Petrescu, Costache Olăreanu ori Tudor Țopa și că mulți dintre iluștrii reprezentanți ai Școlii de la Târgoviște au debutat târziu, ceea ce s-a petrecut și cu Alexandru George. Și

⁸Ibidem.

⁹Termen pe care îl folosește și autorul în prezentul articol, *Omul și umbra*.

¹⁰Romanul lui Petru Dumitriu.

¹¹Alexandru George, *Confesiuni împotriva*, capitolul *Omul și umbra*, pag. 169-176, Editura Albatros, București, 2000.

¹²Alexandru George, *Confesiuni împotriva*, capitolul *Dialog cu Alexandru George*, pag. 178-185, Editura Albatros, București, 2000.

totuși, paradoxal, deși recunoaște că a scris multe articole critice care l-au impus în epocă și care l-au individualizat – dacă ar fi să continuăm noi aceleași paralele – declară: „critica mea a fost în bună măsură o pierdere de vreme și continuu să o resimt ca atare...”¹³ Nu ascunde reproșul de a se fi lăsat influențat de munca de bibliotecar, cea care i-ar fi ucis adevărata vocație sau, măcar, marea dorință, de a îmbrățișa „literatura de imaginație”.¹⁴ Din perspectiva noastră, am spune că remarca este exagerată: pe de o parte, pentru că la momentul debutului s-a instalat firesc în fotoliile Școlii de la Târgoviște, îmbrățișând facil stilul literar al acestor reprezentanți - metaromanul, metajurnalul; pe de altă parte, pentru că, fără autoeducația extraordinară de la Biblioteca Academiei, nu ar fi reușit să scrie atât de bine romanele pe care le iubește atât de mult. Faptul că respinge critica pe care a realizat-o, nu valoric, ci pentru că, probabil, și-a consumat din timpul pe care l-ar fi alocat pentru literatură, presupunem că este o supărare care nu l-a afectat profund, de vreme ce a continuat să facă acest lucru până în ultima clipă a vieții.

Despre vocația sa literară continuă să vorbească și în articolul *Ziua când mi-am descoperit nevoia de a scrie*, inclus în volumul analizat, dar cu aceeași dificultate, ceea ce ne miră din ce în ce mai mult. Încearcă, indirect, să realizeze o psihologie a scriitorului debutant, amintindu-ne de circumstanțele care i-au determinat pe Arghezi și pe Ion Barbu să publice – primul ambiționat de un coleg de clasă, N. Barzon, iar cel de-al doilea provocat de adolescentul, pe atunci, Tudor Vianu. Pe acest fond competitiv, căutarea motivului care a declanșat dorința de a scrie sau de a publica este cu atât mai nobil, cu cât nu pare a fi pe deplin conștientizat de Alexandru George – mai ales că nu se potrivește absolut deloc cu contextul creat cu grijă: „eu fac parte dintr-o serie de scriitori care am primit, prin simpla școlire, o anumită educație literară ce ne-a dat puțința să ne exprimăm literar, ceea ce se întâmplă cu deosebire în Franța, unde orice bacalaureat este și un scriitor...”¹⁵. Indirect, se face și o radiografie a generațiilor aflate în prag de nou mileniu, înclinate prea mult spre „tehnica” pe care au cultivat-o, exagerat și nejustificat, comuniștii. Autocaracterizându-se și observând fragilitatea sa fizică ori neîncrederea în forțele intelectuale, suntem tentați să subliniem spiritul său ironic, pentru că cele constatate nu au nimic de a face cu atât de discutata și disputata „vocație literară”. Sub aceste auspicii, sunt rare momentele când încearcă să-și recunoască unele merite – deși în articole independente, care nu constituie un drept la replică, așa cum se întâmplă cu acesta¹⁶, nu ezită să o facă. Tocmai de aceea, punctăm mulțumirea personală, aceea de a fi fost un bun cunoscător al domeniului filosofic. Mai mult decât atât, admite că un atare privilegiu i-a fost sprijin și în abordarea corectă a subiectelor alese pentru cartea de căpătâi *Oameni și umbre...* Pentru noi este un motiv în plus să îi confirmăm „vocația” de care tot fuge și să remarcăm, o dată în plus, rolul pe care l-a avut timpul petrecut în sălile de lectură de lângă – și pe atunci – Aula Academiei.

O altă confesiune de calibru o reprezintă rememorarea unei întâlniri cu Mircea Eliade, la Paris, în 1981. Alexandru George a avut șansa de a obține legal o astfel de deplasare – cum s-a întâmplat și cu alți colegi ai săi, de pildă, cu Radu Petrescu – și a profitat din plin de ea, de vreme ce s-a întâlnit cu un monstru sacru al culturii universale, dar care, la acel moment dat, pentru români, era un simplu transfug. Îi mărturisește marelui cărturar că a fost influențat, în tinerețe, de romanul său, *Lumina ce se stinge*, dar află cu stupeoare că Eliade respinge acea scriere. Noi putem să nu înțelegem gestul, în primă instanță – câtă vreme romanul nu e rău deloc și reprezintă un stadiu al lui Eliade, dar ulterior deducem cât de important este să devii selectiv, să nu te împiedici de pietre, când ai deja steagul așezat pe cel

¹³Ibidem¹⁴Ibidem¹⁵Alexandru George, *Confesiuni împotriva*, capitolul *Ziua când mi-am descoperit nevoia de a scrie*, pag. 208-215, Editura Albatros, București, 2000¹⁶*Răspuns la o anchetă a revistei Lettre.*

mai înalt vârf montan. Așa cum a devenit și Alexandru George la 30 de ani de la debut, când, ne-am convins, se străduia să-și exprime prioritățile scriitoricești și să nu-și ascundă unele regrete – cum a fost cel referitor la timpul pierdut cu abordarea criticii literare. De altfel, multe dintre autoportretele sale de tinerețe, precum și fotografiile pe care le-a ales pentru a apărea pe vreo copertă a unor cărți, toate aminteau de Mircea Eliade. De maestru îl mai apropie și munca asiduă, conștiincioasă și constantă asupra manuscrisului și, nu în ultimul rând, plăcerea cu care scrie, până la epuizare. Întâlniri extraordinare a mai avut Alexandru George, dar le-a consemnat în alte cărți, cu aceeași imensă bucurie lăuntrică. Cu Tudor Arghezi, Tudor Vianu, Camil Petrescu, care i-au fost modele sau mentori. Dacă viața și circumstanțele i-ar fi permis, cu siguranță i-ar fi plăcut să-l cunoască personal și să discute ore bune și cu Liviu Rebreanu. În calitate de critic, a scris foarte frumos despre colosalul romancier interbelic, ceea ce înseamnă că l-a și apreciat, deopotrivă. Deși în prezentul articol nu este invocat Rebreanu, gândul ne-a purtat inevitabil către el, atunci când George povestește un moment care l-a inspirat în realizarea unei scene din *Oameni și umbre...*: imaginea unei case cu parfum interbelic, din Bucureștiul copilăriei sale, pe care o caută după foarte mulți ani și pe care o găsește, cu egală dificultate și bucurie.¹⁷

Altminteri, Alexandru George rămâne un scriitor unic, deschis, fascinant prin modestie și cultură, remarcabil prin tenacitate și modernism, perpetuu adaptat la vremurile exigente, cu o operă complexă și, în bun spirit românesc, suficient de controversat, ignorat, dar, mai nou (post mortem), teribil de studiat, accesat, analizat și chiar lăudat...

BIBLIOGRAPHY

- Baltă, Nicolae, *Confesiunile lui Alexandru George*, Viața românească, nr. 12/dec. 2002, p. 108.
- Bârna, Nicolae, *Alexandru George (1930-2012)*, Cultura, nr. 38/11 oct. 2012, p. 14.
- Boldea, Iulian, *Critici români contemporani*, Ed. Universității „Petru Maior”, Tg Mureș, 2011.
- Boldea, Iulian, *În jurul lui Alexandru George*, Vatra, nr. 11/nov. 2009, p. 79-80.
- George, Alexandru, *Confesiuni împotriva*, Editura Albatros, București, 2000.

¹⁷Așa cum pe Rebreanu l-a inspirat, în scrierea romanului *Ion*, gestul unui țăran, pe care l-a surprins sărutând pământul.